
تیموتی الیری

ترجمہی
فرہاد اکبرزادہ

فوکو
وادبیات داستانی
کتاب تجربہ

فهرست

۱۱	مقدمه‌ی مترجم
۱۵	فصل یکم: ادبیات، تجربه و اخلاق
۴۷	فصل دوم: زبان مهارناپذیر: شیموس هینی
۷۵	فصل سوم: روی گردانی فوکو از ادبیات
۱۰۵	فصل چهارم: زبان، فرهنگ و سردرگمی: برایان فریل
۱۳۱	فصل پنجم: مفهوم تجربه نزد فوکو
۱۵۹	فصل ششم: بازسازی تجربه: جیمز جویس
۱۹۱	فصل هفتم: سوژه‌ی آزمون‌گر: سوئیفت و بکت
۲۲۳	فصل هشتم: اخلاق و ادبیات داستانی
۲۴۱	یادداشت‌ها
۲۵۵	کتاب‌شناسی
۲۶۹	نمایه

مقدمه‌ی مترجم

شایسته است در رابطه با ترجمه‌ی این کتاب به سه نکته اشاره شود. نخست این که در این کتاب *fiction* عمدتاً به ادبیات داستانی و داستان برگردانده شده است، حال آن که این واژه طیف وسیعی از معانی را در زبان انگلیسی پوشش می‌دهد. این واژه، که می‌توان دو خاستگاه را برایش در انگلیسی و لاتین متصور شد، در انگلیسی میانه‌ی قرن پانزدهم از ریشه‌ی *ficcioun* به معنی چیزی را در ذهن ساختن یا تخیل کردن است و در لاتین مستقیماً از ریشه‌ی *fictionem* (از حالت فاعلی *fictio*) به معنای شکل دادن یا سرهم کردن می‌آید و صورت اسمی این کنش‌ها از اسم مفعول *fingerere* به معنی شکل دادن، درست کردن، سرهم کردن و در اصل سرشتن از گل است. این واژه در ریشه‌ی لاتین خود هم دلالت به «کار دست» دارد و هم به چیزی تجسمی، خیالی، ساختگی و غیرواقع. ما در واژه‌ی لاتین *fictilis* معنای سرشته از

گل یا خاک را در کنار معنای دیگر آن داریم — مثلاً اولیس را استاد «fictum» به معنی حيله‌گری، دروغ و داستان‌پردازی وصف کرده‌اند — و می‌شود مابین تمام این مفاهیم، گذشته از تقابل واقعی/خیالی، نقطه‌ی ثقلی را در هر دو سوی این تقابل تشخیص داد که به نوعی حول محور «ساختن» می‌چرخد. ساختن در طیف وسیعی از اشکال، مثل شکل‌دادن، سرهم کردن، جعل کردن، جور کردن، داستان‌پردازی و وانمود کردن و نظایر آن.

نکته‌ی جالب توجه این که تقریباً همین خط مفهومی را می‌توان در مورد واژه‌ی پوئیسس (Poïesis) ریشه‌ی کلمه‌ی poetry (شعر) هم دید. پوئیسس، که در یونان باستان معنای فعلی دارد و نه اسمی، به معنای «ساختن» است، کنشی که جهان را دگرگون می‌کند و به آن شکل می‌دهد. دیوتیما در سمپوزیوم افلاتون آن را تلاش میرایان برای رسیدن به نامیرایی توصیف می‌کند. گویی در هر شکل از ساختن و پیش کشیدن امر زیبا نوعی ساختن/خلق کردن یا پوئیسس وجود دارد که در ذات خود جهشی است به بیرون از چرخه‌ی زمان‌مند تولد و مرگ.

با این حال، باید توجه داشت که در تعریف‌های رایج fiction در فارسی، مثل آن‌چه خانم سیما داد در صفحه‌ی ۲۲ کتاب *فرهنگ اصطلاحات ادبی*^۱ آورده — «این اصطلاح کلاً به آن دسته از آثار روایتی منثور اطلاق می‌شود که جنبه‌ی خلاقه‌ی آن‌ها بر واقعیت غلبه دارد و شامل قصه، داستان کوتاه، داستان بلند، رمان و رمان کوتاه می‌شود.» — شعر در ردیف چیزهایی نیست که در زیر این مقوله قرار می‌گیرند. با این حال، رویکرد نویسنده در این کتاب به گونه‌ای است که حتی شعر روایی را نیز نمونه‌ی از fiction قلمداد می‌کند و این وجه خیالی-واقعی را که در این واژه مستتر است — و خانم سیما داد نیز در تعریف خود غلبه‌ی وجه خلاقه را در آن به‌عنوان ویژگی ممیز گرفته — با تعریفی که از فوکو می‌آورد (چیزی که وجود ندارد تاحدی که وجود دارد) کپسوله می‌کند.

و نکته‌ی دوم، نویسنده در این کتاب به آثار زیادی اشاره کرده که در حد امکان و دسترسی سعی شده به ترجمه‌های معتبر آن‌ها رجوع شود؛ چه این آثار از خود فوکو بودند — که در این جا ملاک را برای گزینش معادل و رجوع بیش‌تر ترجمه‌های آقای افشین جهان‌دیده و خانم نیکو سرخوش گرفته‌ایم — و چه نویسندگان ایرلندی

۱. *فرهنگ اصطلاحات ادبی: واژه‌نامه‌ی مفاهیم و اصطلاحات ادبی فارسی و اروپایی به شیوه‌ی تطبیقی و توضیحی*، نوشته‌ی سیما داد، انتشارات مروارید، چاپ سوم ۱۳۷۸.

مثل جویس — که ترجمه‌ی آقای منوچهر بدیعی را از *چهره‌ی مرد هنرمند در جوانی* مد نظر قرار داده‌ایم. با این حال ارجاعات متن بر اساس همان متون اصلی است که نویسنده در آخر کتاب آورده و صفحات و منابع فارسی به‌صورت مستقیم نقل نشده‌اند. به هر حال مترجم صرفاً به این متون رجوع کرده و این منابع مورد مشورت او بوده‌اند و گاه مغایرت‌ها یا اختلاف سلیقه‌هایی هم بین ترجمه‌ی او و آن‌ها وجود دارد.

اما نکته‌ی سوم مربوط است به ترجمه‌ی اشعار، که غالباً در فصل دوم آمده و به‌طور کلی از شیموس هینی، شاعر ایرلندی‌اند. متأسفانه موفق به یافتن ترجمه‌ی قابل‌قبولی از این اشعار در فارسی نشدیم و در نهایت بنا بر این گذاشته شد تا به انتقال معنا در این اشعار بسنده شود تا وجوه شاعرانه‌تر و ظرافت‌های زبانی. قصد این بود که بدین وسیله این اشعار با توضیح و تفسیرهای نویسنده رابطه‌ی قابل‌درکی پیدا کنند.

در پایان، بر خود می‌دانم از آقای علی حسین‌خانی، مدیر مسئول انتشارات بان، به‌خاطر دقت‌نظر و همراهی‌شان تشکر کنم که امکان حضور این کتاب را در میان خوانندگان فارسی‌زبان فراهم ساختند.